

Tomlinson, B. (2012). Materials development for language teaching and learning. *Language Teaching*, 45(2), pp 143–179.

In dit lange overzichtsartikel bespreekt Brian Tomlinson de ontwikkelingen op het gebied van lesmateriaalontwerp sinds de jaren '70 van de vorige eeuw. Tevens schetst hij trends en geeft hij zijn eigen visie. Hij definieert lesmateriaal als al het materiaal dat wordt gebruikt om taalleren te stimuleren, zoals boeken, websites en spelletjes. Toch richt hij zich in dit artikel voornamelijk op commercieel gepubliceerd materiaal, en dan met name op lesboeken voor Engels als vreemde taal. Het artikel is interessant voor het Nederlandse mvt-onderwijs, omdat bij alle talen veel lesboeken gebruikt worden. Vanwege de ruimte beperk ik deze bespreking tot drie thema's: aanpassing van bestaand materiaal door docenten en leerlingen, het ontwerpproces van professionele leermiddelenauteurs en huidige discussiepunten rond lesmateriaalontwerp.

Aanpassen van bestaand materiaal door docenten en leerlingen

Docenten passen lesmateriaal vaak aan aan hun eigen context en behoeften. Dit lijkt grotendeels te gebeuren op basis van intuïtie en ervaring, en er is slechts weinig literatuur die hen daar richtlijnen voor geeft. Tomlinson bespreekt een aantal publicaties; ik beperk me hier tot wat er het afgelopen decennium is verschenen. McGrath (2002) geeft sug-

gesties voor het aanpassen van lesboeken in het algemeen, en McDonough, Shaw en Masahura (2012) geven docenten richtlijnen om specifiek hun eigen lesboek aan te passen aan hun context en behoeften. Islam en Mares (2003) bieden drie 'aanpassingsscenario's', waarin aandacht wordt besteed aan aanpassing rond bijvoorbeeld het bieden van keuze, het omgaan met verschillende leerstijlen en het zelfstandig werken van leerlingen. Er zijn ook publicaties die handvatten geven om de leerlingen expliciet te betrekken bij het aanpassen van lesmateriaal, zoals Saraceni (2003). Jolly en Bolitho (2011) bieden een raamwerk voor het aanpassen van lesmateriaal, waarin het uitproberen van proefversies en het gebruiken van de feedback van leerlingen een belangrijke plaats inneemt.

Het ontwerpproces van professionele leer-middelenauteurs

Tomlinson bespreekt een aantal studies over de werkwijze van professionele leer-middelenauteurs. Hieruit blijkt dat ze voornamelijk uitgaan van bekend repertoire, bestaand materiaal namaken of aanpassen, en vertrouwen op spontane inspiratie. Tevens zijn ze bereid veel proefversies te maken, voordat er een definitieve versie ligt. Auteurs blijken niet of nauwelijks gebruik te maken van taaltheoretische kaders. Johnson (2003) vergelijkt de werkwijze van ervaren en beginnende auteurs. Hieruit blijkt dat ervaren auteurs meer uitgaan van bekend repertoire, dat ze zich meer bewust zijn van de context/leerling waar het materiaal voor ontworpen wordt en dat ze vaker bereid

zijn proefversies te verwerpen als deze toch niet geschikt blijken te zijn.

Vanuit verschillende bronnen zijn er taaltheoretische principes voor lesmateriaalontwerp opgesteld. Dit zijn richtlijnen voor auteurs om de theoretische vraag “Hoe leren mensen een taal?” een praktische vorm te geven. Hier moet vaak een compromis gesloten worden, vanwege de behoeften van docenten en leerlingen enerzijds en uitgeverijen anderzijds. Tomlinson bespreekt een aantal publicaties waarin dergelijke principes worden gepresenteerd (bv. Harwood, 2010; Tomlinson & Masuhara, 2012). Voorbeelden van door hemzelf opgestelde taaltheoretische principes voor het ontwerpen van lesmateriaal zijn:

- De aspecten van de doeltaal die de leerling moet verwerven, moeten betekenisvol, duidelijk en vaak in de input aanwezig zijn.
- Taalgebruik moet in een context plaatsvinden en begrijpelijk zijn.

Het werk van Westhoff (2008) wordt niet besproken in dit artikel, maar sluit hier wel goed bij aan. Zijn ‘Schijf van vijf voor het vreemdetalenonderwijs’ biedt een aantal taaltheoretische principes die kunnen worden gebruikt voor zowel het ontwerpen als het aanpassen van lesmateriaal.

Huidige discussiepunten rond lesmateriaalontwerp

Tomlinson signaleert een aantal huidige discussiepunten op het gebied van lesmateriaalontwerp. Ik beperk me tot die ontwikkelingen die mvt-breed relevant zijn: de waarde van lesboeken, vakdidactische benaderingen en authenticiteit.

Hoewel de meeste docenten een lesboek gebruiken, staat volgens Tomlinson de waarde van het lesboek sinds de jaren tachtig ter discussie. Voorstanders wijzen erop dat een lesboek met direct toepasbaar materiaal docenten veel tijd bespaart, en dat het zorgt voor uniformiteit in het curriculum.

Tegenstanders vinden dat er teveel autoriteit van het lesboek uitgaat, waardoor initiatieven van docenten en leerlingen in de knel komen. Tevens kan het zijn dat de inhoud van het lesboek niet aansluit bij de behoeften van docenten en leerlingen. Omdat een lesboek docenten wel tijd bespaart, zou een flexibeler opgezet lesboek, bijvoorbeeld met meer keuzemateriaal, een oplossing kunnen bieden.

Tomlinson bespreekt ook voorbeelden van instituten waar het lesboek is vervangen door materiaal dat door de docenten zelf ontworpen is. Dit materiaal is specifiek aangepast aan een bepaalde onderwijsleersituatie, bijvoorbeeld om meer aandacht aan communicatieve vaardigheden te schenken of de eigen inbreng van leerlingen meer te gebruiken. Volgens Tomlinson zou er op de lerarenopleiding meer aandacht moeten worden besteed aan het ontwikkelen van nieuw en het aanpassen van bestaand lesmateriaal door docenten. Het is dan wel belangrijk dat docenten hun creativiteit leren combineren met kennis van de hierboven besproken taaltheoretische principes.

Wat betreft de vakdidactische benaderingen, signaleert Tomlinson dat er de afgelopen veertig jaar veel veranderingen hebben plaatsgevonden, maar dat de invloed van die vernieuwingen helaas vaak niet verder reikt dan de kaft van het lesboek. Een aantal huidige vakdidactische benaderingen, zoals Content and Language Integrated Learning (CLIL) en taakgericht taalonderwijs, zijn in dit opzicht ook nog in ontwikkeling.

Het laatste discussiepunt betreft de vraag in welke mate lesmateriaal authentiek moet zijn. Hier moet onderscheid gemaakt worden tussen authentieke input (bijvoorbeeld lees- en luisterteksten) enerzijds, en authentieke vormen van communicatie anderzijds. Voorstanders geven aan dat authentiek materiaal de leerling rijke input en betekenisvolle communicatie biedt. Tegenstanders werpen op dat authentiek materiaal te moeilijk voor

---

leerlingen kan zijn, of dat het soms juist te weinig voorbeelden van een bepaalde structuur of uitdrukking in de doeltaal bevat. Dit kan een reden zijn om materiaal aan te passen. Een ander belangrijke opvatting is dat de manier waarop de leerling met het materiaal werkt authentiek moet zijn. Dit kun je bijvoorbeeld bereiken door tijdens de les zoveel mogelijk de doeltaal te gebruiken.

Ik heb uit dit artikel van Tomlinson drie thema's geselecteerd: aanpassing van bestaand materiaal door docenten en leerlingen, het ontwerpproces van professionele leermiddelenauteurs en discussiepunten rond lesmateriaalontwerp. Het artikel schetst op deze punten een situatie waarin docenten bestaand lesmateriaal, zoals commercieel gepubliceerde lesboeken, aanpassen aan hun eigen context en de behoeften van hun leerlingen. Dit doen zij op basis van ervaring, intuïtie en creativiteit, en in een ideale situatie ook op basis van taaltheoretische principes. Dat is trouwens aan de lerarenopleidingen mvt in Nederland een veelgebruikte verwerkingsactiviteit. De literatuur die Tomlinson bespreekt, kan hier een zinvolle bijdrage aan leveren.

Machteld Moonen

LITERATUUR

- Harwood, N. (Ed.) (2010). *Materials in ELT: theory and practice*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Islam, C., & Mares, C. (2003). Adapting classroom materials. In B. Tomlinson (Ed.), *Developing materials for language teaching* (pp. 86–100). Londen: Continuum.
- Johnson, K. (2003). *Designing language teaching tasks*. Basingstoke: Palgrave Macmillan
- Jolly, D., & Bolitho, R. (2011). A framework for materials writing. In B. Tomlinson (Ed.) *Materials development in language teach-*

- ing* (pp. 107–134). (2nd Ed.). Cambridge: Cambridge University Press.
- McDonough, J., Shaw, C., & Masahura, H. (2012). *Materials and methods in ELT: A teacher's guide*. (3rd Ed.) Londen: Blackwell.
- McGrath, I. (2002). *Materials evaluation and design for language teaching*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Saraceni, C. (2003). Adapting courses: a critical view. In B. Tomlinson (Ed.), *Developing materials for language teaching* (pp. 72–85). Londen: Continuum.
- Tomlinson, B., & Masuhara, H. (Eds.). (2012). *Applied linguistics and materials development*. Londen: Continuum.
- Westhoff, G. J. (2008). *Een schijf van vijf voor het vreemdetalenonderwijs (revisited)*. Enschede: NaB-MVT. te downloaden via <<http://www.gerardwesthoff.nl/publicaties-didactiek-van-de-vreemde-talen.php>>.